

*“Bütün dünya bir sahnedir
Ve bütün erkekler ve kadınlar
Sadece birer oyuncu...”*

Girerler ve çıkarlar...”

William Shakespeare

TÜRKİYE’DE HALK KÜTÜPHANELERİ YÖNETİCİLERİNİN İDEAL KÜTÜPHANE KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI

**The Metaphorical Perceptions of the Public Library Administrators
on the Term of Ideal Library**

Güler Demir*
Ayşenur Güneş**

134

Öz

Bu çalışmanın amacı Türkiye’deki halk kütüphaneleri yöneticilerinin “ideal kütüphane” kavramı ve “çalıştıkları kütüphane” bağlamında oluşturdukları metaforları karşılaştırarak var olan durum ile düşlenen durumu ve düşlenenin ne oranda gerçekleştiğini ortaya koymaktır. Bunun için toplam 81 ilde bulunan halk kütüphanesi yöneticilerine anket uygulanmıştır. Araştırmanın evreni 81 olup yanıt alınan 38 anket değerlendirme kapsamına alınmıştır. Kütüphane yöneticilerinin ideal kütüphane kavramına ilişkin ağırlıklı olarak “kültür merkezi” metaforunu geliştirmiş olmaları, kütüphanelerin kültürel işlevlerinin öne çıkarılması arzusuna işaret etmektedir. Ayrıca mevcut duruma ilişkin geliştirilen algı ağırlıklı olarak “kültür merkezi” metaforu ile örtüşürülebildiği için düşlenen duruma yaklaşıldığı düşünülebilir.

Anahtar Sözcükler: Halk kütüphaneleri, Bilgi ve Belge Yönetimi, ideal kütüphane kavramı, metafor, metaforik algı

* Yrd. Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Kastamonu, Türkiye. / gulerdemir2009@gmail.com
Assist. Prof., Kastamonu University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Information and Records Management, Kastamonu, Turkey.

** Araş. Gör., Kastamonu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Kastamonu, Türkiye. / akbulutaysenur@gmail.com
Research Assistant, Kastamonu University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Information and Records Management, Kastamonu, Turkey.

Geliş Tarihi / Received: 09.05.2015 - **Kabul Tarihi / Accepted:** 20.06.2015

Abstract

The aim of this study, by comparing the metaphors created by the public library administrators on the “ideal library” term and in the context of their “workplace library”, is to determine the existing and desired situation and to what extent the desired condition becomes real. For this aim, the survey was applied to the public library administrators in the total of 81 cities. The population of the study is 81 and 38 questionnaires replied are included in the scope of evaluation. That the library administrators developed mainly the “cultural center” metaphor in accordance with the ideal library term refers to the desire to highlight the cultural functions of libraries. Furthermore, it can be thought that the desired situation is achieved since the developed perception related to the existing situation can be mostly matched up with the “cultural center” metaphor.

Keywords: Public libraries, Information and Records Management, the term of ideal library, metaphor, metaphorical perception

Giriş

Metafor sözcüğünün tanımı, Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde “mecaz” ve “bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma” biçiminde geçer. Metafor sözcüğünün karşılığı benzetme diye bilinse de benzetme ile arasında farklılıklar vardır. Bir şeyi başka şey ile benzetmeye, kıyaslamaya, anlatmaya yarayan mecazlardır. Metafor kavramı Türkçe’de “eğretileme” ya da “istiare” olarak kullanılmasına karşın bu iki kavramı da tam olarak karşılayamadığı düşünülmektedir (Lakoff / Johnson, 2005). İki nesne ya da kavramı birbirine bağlayan dilsel bir araç olan metafor, bir yaşantı alanından diğerine bir geçiş veya karşılaştırma yapmak üzere iki değişik fikir veya kavramın bağlantılandığı sembolik bir dil yapısı olarak kabul edilmektedir. Metaforlar günlük konuşma dilinde isim, fiil veya niteleyiciler olarak karşımıza çıkarlar (Palmquist, 2001: 24).

Lakoff ve Johnson’ın (1980: 3) günlük konuşma dilinde ve İngiliz edebiyatında metafor kullanımına ilişkin görüşlerini içeren yapıtta, metaforun çoğu kişinin zannettiği gibi yalnızca günlük dilden çok sıradışı dile konu olan, şiirsel imgeleme ya da retorik süsleme aracı olmadığı belirtilmektedir. Yine çoğunluk tarafından metafor, düşünce ya da eylemin kendisinden çok tek başına sözcüklerin niteliğine ilişkin bir kavram olarak algılanır. Oysa, Lakoff ve Johnson, tam tersi bir çıkarımda bulunarak metaforun sadece dilde değil düşünce ve eylemde de güçlü bir biçimde gündelik yaşama yerleştiğini düşünmektedir. Hem düşünsel hem eylemsel bağlamda bizim kavramsal sistemimizin esasen zaten doğası gereği metaforlara dayandığını ifade eden Lakoff ve Johnson (1980: 3) metaforun özünün olgu, kavram ya da nesne gibi bir şeyi başka bir şeye göre anlamak ve deneyimlemek olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yine Wickman (1999) ve birlikte çalıştığı kişilere göre bilişsel

dilbilim çalışmalarının geliştirdiği çağdaş metafor kuramı çerçevesinde metaforlar retorik ya da dilbilimsel tekniklerden çok daha fazlasını temsil etmektedir. Yani metaforu sadece dilin kullanımı bağlamında, sözcüklere dayalı dolaylı bir anlatım olarak görmek, bilişsel boyutunu göz ardı ederek onu sınırlamak demektir. İnsanlar metaforları sadece iletişim amacı ile değil aynı zamanda kendi yaşamlarını anlamak ve deneyimlemek için de kullanılmaktadırlar (Wickman/ Daniels / White / Fesmire, 1999: 390).

Metafor, paralel kavramlar arasında meydana gelen bir anlam sisteminden diğerine aktarım yapan, bağlantılı olmayan iki olguyu bağlantılı kılan özellikle örgütleri görmeye ve anlamaya yarayan örgütsel fenomenleri keşfeden çok bilinenden az bilinene doğru yol alan ve bilgiyi başka formlara dönüştüren roller olarak düşünülebilir (Kutanis / Alpaslan, 2006). Lakoff ve Johnson’un çalışmaları ile gelişen ve “zihinsel metafor teorisi” olarak adlandırılan perspektiften bakıldığında, kavram sistemimiz büyük ölçüde metaforiktir. Dolayısıyla, düşünme tarzımız, deneyimlediğimiz her olgu ve günlük olarak yaptığımız her şey de bir bakıma metaforiktir. Zihinselmetafor teorisine göre, metaforun esası bir fenomeni/olguyu başka bir fenomene/olguya göre anlamak ve deneyimlemektir. Dolayısıyla metafor, X olgusunun Y olgusu gibi olduğunun açık ya da örtük bir biçimde belirtilmesiyle oluşur. Metaforu bir zihinsel model olarak güçlü kılan durum da budur; yani, onun iki benzeşmez olgu arasında bir ilişki kurarak belli bir zihinsel şemanın başka bir zihinsel şema üzerine yansıtılmasına olanak vermesidir (Şaban, 2003: 282).

1980’li yıllardan bu güne kadar sosyal bilim disiplinlerinin metaforlar üzerinde araştırma yaptığı bilinmektedir. Özellikle eğitim alanında metafor kullanımı planlama, eğitim programı geliştirme, öğrenmeyi teşvik etme ve yaratıcı düşünceyi geliştirmede kullanılabilirken, bunlara ek olarak mesleki algı belirlemede de metaforlardan yararlanılmaktadır (Aydın ve Pehlivan, 2010, s. 818). Yalçın ve Erginer (2012, s. 231), araştırmalarında metafor konusuna yönelik gerçekleştirilen çalışmaları 3 kategori altında toplamıştır:

1. Metaforların yapısına ve oluşumuna yönelik çalışmalar
2. Metaforların herhangi bir konunun öğretiminde kullanılmasına yönelik çalışmalar
3. Metaforların çeşitli zihinsel algıları ortaya çıkarmak için kullanılmasına yönelik çalışmalar.

Metafor konusuna bu şekilde bakıldığında, özellikle zihinsel algı belirleme konusunda yapılan metafor çalışmalarının bütün alanlar için geçerli olduğu söylenebilir. Sosyal bilimlere ilişkin çeşitli disiplinlerde metaforları kullanarak yapılan çalışmalar son yıllarda gittikçe çoğalmıştır. Metaforlar üzerinde yapılan çalışmaların artışında bu olgunun, bireylerin dünyalarını anlamlandırma ve yapılandırılmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme aracı olmasının etkisi büyüktür. Metaforlar, zihinsel süreçler yoluyla dış dünyamızı anlatmamız, görselleştirmemiz ve anlamlandırmamız konusunda bize yardım ederler (Güveli / İpek / Atasoy/ Güveli,2011: 141). Örneğin karmaşık bir süreç olan öğretme ele alındığında “ahtapot” metaforunun kullanılması zihinlerde pek çok kolu olan ve o kollarla çok sayıda öğrencinin çok sayıdaki gereksinimlerini gidermeye uğraşan bir öğretmen imajını canlandırmaya yarar (www.learner.org). Metaforlar, karmaşık fikirlerin daha kolay anlaşılmasını sağlayan zihinsel haritalar sayılır. Tamamen farklı fikirleri sağ beyinde sentezler, eşleştirir ve karşılaştırırlar. Bu süreçte sol beynin doğrusal işlevlerinin gözardı ettiği ardışık (sıralı) düşünme olasılıklarını da kullanırlar (Arslan / Bayrakçı, 2006: 103).

Bilgi ve belge yönetimi alanında da, özellikle hızla gelişen teknolojilerle beraber alana katılan yeniliklerin kavramsallaştırılması ve içselleştirilmesi bağlamında araç olarak metafor kullanımına rastlanmaktadır. Srikantaiah, T. K. ve Koenig (2001: 125-26) metaforları “konteyner”, “transfer” , “politik” ve “toplumsal” niteliği olan kategorilerde sınıflamıştır. Örneğin bilgi bir yerde tutulması gereken fiziksel bir varlık (entity) olarak algılanıyor ve bu yer, bir “bilgi sepeti” biçiminde, konteyner niteliğindeki metafor ile algılanıyorsa, o sepete hangi bilgilerin konulacağı, dışarıdan gelecek kirlenme vb. risklere ya da dışarıya taşma olasılığına karşı nasıl korunacağı, aynı zamanda kimlerin bu sepetten neler alabileceği gibi konular akla gelmektedir. “Erişim”, “denetim”, “düzenleme” ve “idame etme” gibi etik bağlam “sepet” benzeştirmesinde değerlendirilmesi olası detaylardır. Transfer niteliği taşıyan metaforlar ise bilginin taşınabilen, dinamik yapısının altını çizer. Burada konteyner, niteliğinin getirdiği “bilgiyi tutma, koruma” yerine, bilgi sağlayıcılar ile bilgiyi talep edenler arasında aktif bir aracı olma, bilginin giriş çıkış yapacağı, seyahat edeceği alanların haritasını çizen bir kartograf gibi hareket etme durumundadır (Srikantaiah / Koenig, 2001: 125-26). “Sepet” metaforu, bir yandan da geleneksel bir algıya işaret ederken, zamanla ortaya çıkan metaforlar kütüphanelerin gelişim sürecini de nitelerler. Örneğin kütüphaneler çevrim içi ortamlara taşındığı zaman “duvarsız kütüphaneler” benzetmesi kullanılmıştır. Burada “konteyner” niteliği yani koruyuculuk hala

geçerliliğini sürdürürken, geçirgen ve esnek özellikle sınırların varlığı da söz konusudur. “Sanal kütüphaneler” (virtuallibraries) ya da “sayısal/dijital kütüphaneler” (digitallibraries) biçimindeki metaforlar ise zaman ve coğrafi konumları ortadan kaldırdığı için sınırların artık olmadığına vurgu yapan algılardır. Srikantaiah, T. K. ve Koenig (2001:127-28) politik metaforların, bilgi yönetimine eşlik eden güç ve denetim faktörlerine işaret ettiğine vurgu yapar. Bu bağlamda, örneğin “bilgi bir güçtür”. Toplumsal metaforlar ise daha çok belirli kültürel çevre ve koşullara ilişkin algıları ifade eder. Örneğin entelektüel merak potansiyeli yüksek ve olumlu özelliklere sahip bir çevrede bilginin yönetimi de başarılı bir sürece koşullanmaktadır. Üstelik politik metaforlarda yer alan cezai ya da görev tabanlı, hatta çıkarıcı öğelerin tam tersi daha olumlu olanlar öne çıkmaktadır (Srikantaiah, T. K. ve Koenig, 2001:127-28).

Yukarıda da belirtildiği gibi bilginin yönetimi ve kütüphanelerin gelişimi sürecinde izlenen yol, o yolun niteliğine bağlı metaforları ortaya çıkardığından, gelecekteki olası değişiklik ve yenilikler de büyük olasılıkla kendi metaforlarını doğuracaktır.

1876-1926 yılları arasındaki ilk Amerikan Kütüphane Hareketi (American Library Movement) ile kütüphanelerin dönüşümü sürecinde metafor kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Örneğin, Melwil Dewey, kütüphanelerin daha çok müzeye kütüphanecilerin ise “küp kokulu kitaplar arasındaki avcı kedi”lere benzediği dönemlerin sona ererek artık kütüphanelerin okullara, kütüphanecilerin ise tamamen öğretmenlere benzediğini söylerken “müze”, “avcı kedi”, “okul” ve “öğretmen” sözcüklerini kullanarak metaforik biçimde kütüphaneye ilişkin algısını ortaya seriyordu (Nardini, 2001: 112-13). Bu algı sadece kütüphaneye ilişkin yeni bir kavrayışı göstermekle kalmamış, aynı zamanda, kütüphaneciliğe ilişkin kariyer ve alana finansal destek sağlayanlar ile hayırseverlerin yaklaşımı bağlamında da farklı bir perspektif getirmiştir. Ayrıca süreç içinde kullanılan pek çok metafor arasında yer alan “işletme” metaforu da dikkate değer bir gelişmeye işaret eder: Kütüphanenin kitapların gözetiminin yapıldığı, korunduğu mekan olmaktan; aslına bakılırsa pasif yapıdan çıkarılarak, ticari işlev ve boyutunun da öne çıkarıldığı, açık raf ve dolaşım kavramları ile dinamik ve aktif yapıya doğru yol aldığı görülür (Nardini, 2001: 131). Anılan dönemlerde metaforlarla kütüphane ve kütüphanecileri tanımlama kaygısının önemli bir nedeni de kütüphane ve kütüphanecilere ilişkin kullanılan olumsuz kavramları bertaraf etmektir. 19. yüzyılda dahi kütüphaneler yalnızca “kitap depoları” ya da “antika müzeleri”

gibi görülüyordu. Kütüphaneler, basılı materyallerin tozlu koleksiyonlarının bulunduğu ve kütüphanecilerin bekçi gibi işlev gördüğü yerlerden başka bir şey değildi (Giesecke, 2011: 56).

Son yıllarda ülkemizde sosyal bilimler genelinde gerçekleştirilmekte olan, dil, kültür, eğitim, örgüt, yönetim bilimleri, öğretmenlik, okul, coğrafya ve folklor gibi olgu ya da kavramlarla ilgili olarak lisansüstü tez ve makale şeklinde metaforik algı ile ilgili birtakım araştırmalar yapılmaktadır (Erarslan, 2011: 5). Kütüphanelerin verdiği ya da vereceği hizmetleri belirlemek çoğu zaman kütüphane yöneticisinin bakış açısı ile ilgilidir. Bu bağlamda kütüphane yöneticilerinin kütüphanelere olan bakışları ve kütüphanelerin geleceği konusundaki metaforlarını ortaya koymak önem arz eder. Bu çalışma ile elde edilecek olan algı sonuçlarına dayanarak ülkemizdeki kütüphane yöneticilerinin görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı, Türkiye’deki halk kütüphaneleri yöneticilerinin “ideal kütüphane” kavramı ve “çalıştıkları kütüphane” bağlamında oluşturdukları metaforları bir araya getirmek ve kütüphane yöneticilerinin olması gereken kütüphane ile ilgili algı ve düşünceleri ile yönetiminden sorumlu oldukları kurum/kuruluş çerçevesinde kütüphaneyi nasıl gördüklerini karşılaştırarak bir sonuca varmaktır. Ayrıca, çalışmayı tamamlaması anlamında katılımcıların disiplin alanının “Bilgi ve Belge Yönetimi” biçimindeki başlığına ilişkin yaklaşımında öğrenilmesi amaçlanmıştır. Anılan ve geçerli olan bu başlık dışında, Kütüphanecilik, Bilgi Bilim Uzmanlığı, Bilgi Profesyonelliği, Bilgi Yönetimi gibi başlıkların da kullanılabilir olması ve zaman zaman bu bağlamda kavram karışıklığı yaşanabilmesi nedeni ile katılımcıların yaklaşımının bilinmesi istenmiştir.

Bu amaçlara dayanarak, araştırma için oluşturulan temel problem cümlesi “Türkiye’deki halk kütüphaneleri yöneticilerinin “kütüphane” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırma için oluşturulan alt problemler ise şu şekildedir:

- Türkiye’deki halk kütüphaneleri yöneticilerinin disiplin alanının adına ilişkin görüşleri nelerdir? Bu bağlamda aralarında bir uzlaşma olduğu söylenebilir mi?
- Türkiye’deki halk kütüphaneleri yöneticilerinin “ideal kütüphane” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir?

- Türkiye’deki halk kütüphaneleri yöneticilerinin “çalıştıkları kütüphane” ile ilişkili oluşturdukları metaforlar nelerdir?
- Oluşturulan metaforlar sonucunda “ideal algı” ile “var olan duruma ilişkin algı” arasında nasıl bir ilişki doğmaktadır? Var olan durum ideal olana yakın mıdır?

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında “Türkiye’deki halk kütüphaneleri yöneticilerinin “kütüphane” kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir?” sorusunun yanıtını almak üzere 81 ilde bulunan halk kütüphanesi yöneticilerine anket uygulanmıştır. Anket çerçevesinde yöneticilerin demografik bilgileri dışında, kütüphaneler ile yöneticiliğini yaptıkları kuruma ve genel olarak kütüphanecilik alanına ilişkin görüşleri metaforlar üzerinden elde edilmeye çalışılmıştır. Anketler kütüphane yöneticilerinin e-posta adreslerine gönderilmiş, e-posta adresine erişilemeyenler telefonla aranarak adresleri alınmıştır. Gönderilen anketlere beklenen süre içerisinde, istenen ölçüde yanıt alınmadığından anketler aynı adreslere bir kez daha gönderilmiştir. Araştırmanın evreni 81 olup yanıt alınan 38 anket değerlendirme kapsamına alınmıştır. Bu durumda araştırmanın % 90 güven aralığında % 9,7 hata payı bulunduğu hesaplanmıştır.

140

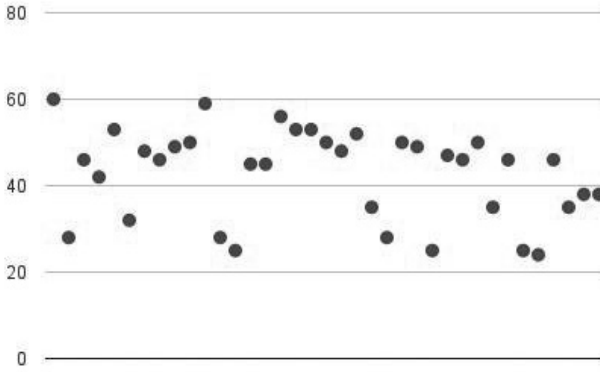
Araştırma çerçevesinde ideal kütüphane ve katılımcıların yönetiminden sorumlu olduğu kütüphane ile ilgili sorulan soruda metaforlar aşağıdaki biçimde belirlenmiştir:

Kiler, internet, arama motoru, güneş, ağaç, havuz, akıllı telefon, okul, işletme, kültür merkezi, rekreasyon merkezi, açık büfe servis, huzur evi, yarış pisti, gökkuşağı, ev, metropol, köy, istasyon, evren, alışveriş merkezi, köprü, anahtar.

Belirlenen metaforlardan katılımcıların yalnız bir seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Belirlenen metaforlara ek olarak katılımcılar “Etüt Sınıfı” ve “Etüt Merkezi” şeklinde 2 ayrı metafor üretmiştir.

Bulgular ve Yorum

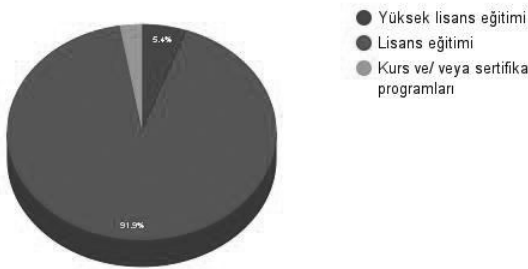
Anket sonucunda elde edilen bulgulara göre katılımcıların % 70 çoğunluğu erkektir.

Yaş grafiği

Katılımcıların yaş grafiğine bakıldığında 24- 60 yaş aralığında oldukları gözlenmektedir. Henüz meslekte çok yeni olanlar da bulunmakla beraber, yanıt verenlerin büyük çoğunluğunu 40 yaş üzeri katılımcılar oluşturmaktadır. Bu da meslekte, alanın ülke çapındaki tüm gelişim süreçlerini izlemiş kişilerin araştırmaya yoğun katılımını gösterir. Bu süreçleri yaşamaları mesleğin hem geleneksel hem de dijital dönemlerdeki durumunu deneyimlemiş olmaları açısından önemlidir.

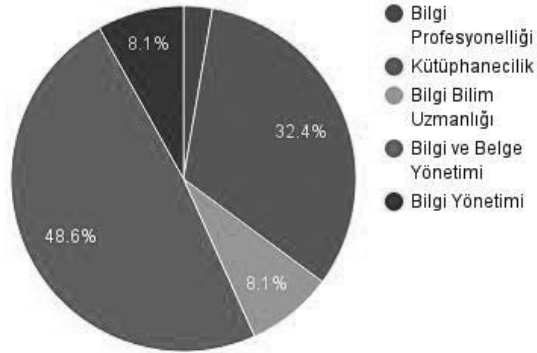
Alana İlişkin Eğitim Durumu

Ankette alana ilişkin eğitim durumları ile ilgili olarak yönlendirilen soruya yanıt olarak % 91,9'luk bir çoğunluk lisans mezunu olduğunu, % 5,4'ü ise yüksek lisans mezunu olduğunu belirtmiştir. Kütüphanecilik alanına ilişkin açılmış olan kurslardan mezun olan kişiler ise % 2,7 olarak belirlenmiştir. Bu durumda kütüphane yöneticilerinin % 97,3'ü alana ilişkin üniversite

düzeyinde eğitim görmüştür denilebilmektedir. Kütüphane yöneticilerinin alanında üniversite eğitimi almış olmaları, mesleki çerçevede daha bilinçli yaklaşım geliştirmiş olmalarına ve ayrıca yeni sistem ve teknolojilere ilişkin farkındalıklarının da yüksek olması olasılığına işaret edebilir.

Mesleki Kavram

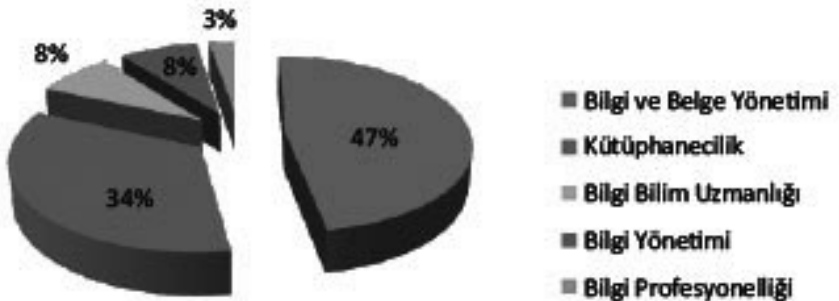

142

Bölüm adıyla ilgili olarak henüz tam bir uzlaşa sağlanamamış olması mesleğimizle ilgili sorunların başında gelmektedir. 2002 yılında bölüm “Bilgi ve Belge Yönetimi” adını almış olsa da yerine alternatif birçok bölüm adı kullanıldığı bilinmektedir. Kütüphane yöneticilerinin bu noktada görüşlerine bakılırsa % 48,6’sı bölümün adından memnundur. Ancak % 32,4 gibi ağırlıklı bir kesim ise bölüm adının “Kütüphanecilik” olarak kalması gerektiğini düşünmektedir.

ALAN ADI İLE İLİŞKİLİ YAKLAŞIMLAR Genel Dağılım

Alan Adı Tercihleri

Ankete yanıt verenlerin % 47 oranındaki çoğunluğu alan adının zaten kullanılmakta olan “Bilgi ve Belge Yönetimi” olmasından yanadır. Bu oranı % 34 ile “Kütüphanecilik” biçimindeki tercih izlemektedir. Katılımcıların öncelikle “Bilgi ve Belge Yönetimi” biçimindeki başlığı tercih ettiği, daha az yoğunlukla “Kütüphanecilik” başlığının da kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Mesleki Deneyim Sürelerine Göre Dağılım:

1-5 yıl	18,42%
Bilgi Bilim Uzmanlığı	2,63%
Bilgi ve Belge Yönetimi	10,53%
Kütüphanecilik	5,26%
16-20 yıl	2,63%
Bilgi Bilim Uzmanlığı	2,63%
21 +	63,16%
Bilgi Bilim Uzmanlığı	2,63%
Bilgi Profesyonelliği	2,63%
Bilgi ve Belge Yönetimi	26,32%
Bilgi Yönetimi	7,89%
Kütüphanecilik	23,68%
6-10 yıl	15,79%
Bilgi ve Belge Yönetimi	10,53%
Kütüphanecilik	5,26%
Genel Toplam	100,00%

1-5 yıl arası mesleki deneyimi olan % 18,42 oranındaki grubun yani henüz meslekte yeni olanların % 10,53 gibi büyük bir çoğunluğu alan adının “Bilgi ve Belge Yönetimi” olması konusunda uzlaşmaktadır. 21 yıl ve 21 yıldan fazla deneyimi olan % 63,16 oranındaki grubun ağırlıklı tercihi % 26,32 ile “Bilgi ve Belge Yönetimi”dir. “Kütüphanecilik” seçeneği % 23,68 gibi yakın bir oranla ikinci tercih olarak saptanmıştır. Bu bulgunun işaret ettiği sonuçlar; meslekte yeni olan yöneticilerin alan adı konusunda ağırlıklı olarak hem fikir olmaları, mesleki deneyimi süresi fazla olan yöneticilerin ise yoğun olmamakla beraber “Bilgi ve Belge Yönetimi” ile “Kütüphanecilik” seçenekleri arasında kararsızlık yaşamalarıdır.

Eğitim Derecelerine Göre Dağılım:

Kurs ve/veya sertifika programları	5,26%
Bilgi Yönetimi	2,63%
Kütüphanecilik	2,63%
Lisans eğitimi	89,47%
Bilgi Bilim Uzmanlığı	7,89%
Bilgi ve Belge Yönetimi	47,37%
Bilgi Yönetimi	5,26%
Kütüphanecilik	20,95%
Yüksek lisans eğitimi	5,26%
Bilgi Profesyonelliği	2,63%
Kütüphanecilik	2,63%
Genel Toplam	100,00%

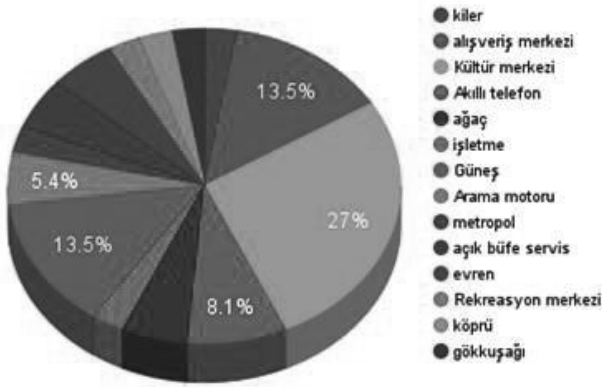
Alana ilişkin akademik düzeyde eğitim almayı kurs ve/veya sertifika programlarına devam etmiş olan % 5,26 oranındaki grubun yarısı (% 2,6) alan

adının “Bilgi Yönetimi” diğer yarısı (% 2,6) ise “Kütüphanecilik” olmasından yanadır. Lisans derecesinde eğitim alan % 89,4 oranındaki ağırlıklı grubun % 47,3 oranındaki yine ağırlıklı bölümü alan adının “Bilgi ve Belge Yönetimi” olmasından yanadır. Aynı grubun % 28,9 oranındaki kısmı ise bu seçeneği “Kütüphanecilik” olarak belirlemiştir. Genel olarak eğitim düzeyi yükseldikçe sırasıyla “Bilgi ve Belge Yönetimi” ve “Kütüphanecilik” seçeneklerinin öncelikli tercih edildiği izlenmektedir.

İDEAL KÜTÜPHANENİN METAFORİK ANALİZİ

Genel Dağılım:

İdeal kütüphane Metaforu

Kütüphane yöneticilerinin ideal kütüphane ile ilgili düşüncelerini, ankette yer alan metaforlar aracılığıyla ortaya konmaya çalışılmıştır. Katılımcıların % 27’si ideal kütüphaneyi kültür merkezine, % 13,5 oranında grup alışveriş merkezine ve yine % 13,5 oranında diğer bir grup ise güneşe benzetmektedirler. % 8,1’lik oranda bir grup ise ideal kütüphaneyi akıllı telefon metaforuyla açıklamıştır.

En fazla tercih edilen “kültür merkezi” ve arkasından gelen “güneş” ile “alışveriş merkezi” metaforları için açık uçlu “Çünkü...” kısmında yapılan gerekçelendirmelerde “kültür merkezi” metaforu için ağırlıklı yanıtlar “kültürün merkezidir”; “güneş” için “herkesi eşit bir şekilde aydınlatmaktadır”; “alışveriş merkezi” metaforu içinse “halk kütüphaneleri çoklu hizmete sahiptir”, “kitap ödünç verme dışında işlevleri de vardır”, “her kullanıcı kendi ihtiyacı olanı alabilmektedir” ve “istenilen her türlü bilgiye özgürce ve istenilen zamanda erişilebilmektedir” biçimindedir.

İdeal kütüphaneyie/a benzetiyorum	
1-5 yıl	18,42%
açık büfe servis	2,63%
alışveriş merkezi	2,63%
evren	2,63%
Kültür merkezi	7,89%
metropol	2,63%
16-20 yıl	2,63%
Akıllı telefon	2,63%
21 +	63,16%
açık büfe servis	2,63%
ağaç	2,63%
Akıllı telefon	2,63%
alışveriş merkezi	7,89%
Arama motoru	5,26%
evren	2,63%
gökkuşağı	2,63%
Güneş	13,16%
kiler	2,63%
Kültür merkezi	18,42%
Rekreasyon merkezi	2,63%
6-10 yıl	15,79%
ağaç	2,63%
Akıllı telefon	2,63%
alışveriş merkezi	2,63%
Güneş	2,63%
işletme	2,63%
köprü	2,63%
Genel Toplam	100,00%

Mesleki Deneyim Sürelerine Göre Dağılım:

1-5 yıl arası mesleki deneyimi olan % 18,42 oranındaki henüz meslekte yeni olan grubun % 7,8 gibi büyük çoğunluğu ideal kütüphaneyi “kültür merkezi” metaforu ile özdeşleştirmiştir. 21 yıl ve 21 yıldan fazla deneyimi olan % 63,16 oranındaki grubun ağırlıklı metafor tercihi % 18,4 ise yine “kültür merkezi” biçimindedir. Bunu izleyen tercih % 13,1 oranla “Güneş” metaforudur. Bu bulgulardan yola çıkılarak, kütüphane yöneticilerinin çoğunluğu tarafından kütüphanelerin kültürel iletişim ve etkinliklerin gerçekleştiği birer platform biçiminde düşledikleri söylenebilir.

İdeal kütüphaneyie/a benzetiyorum	
Kurs ve/ veya sertifika program	5,26%
Güneş	2,63%
Kültür merkezi	2,63%
Lisans eğitimi	89,47%
açık büfe servis	5,26%
ağaç	5,26%
Akıllı telefon	5,26%
alışveriş merkezi	13,16%
Arama motoru	5,26%
evren	5,26%
gökkuşağı	2,63%
Güneş	13,16%
işletme	2,63%
köprü	2,63%
Kültür merkezi	23,68%
metropol	2,63%
Rekreasyon merkezi	2,63%
Yüksek lisans eğitimi	5,26%
Akıllı telefon	2,63%
kiler	2,63%
Genel Toplam	100,00%

Eğitim Derecelerine Göre Dağılım:

Alana ilişkin kurs ve/veya sertifika programları aracılığıyla eğitim alan % 5, 26 oranındaki grubun yarısı (% 2,63) kütüphane ile “kültür merkezi”, diğer yarısı (% 2,63) ise kütüphane ile “güneş” metaforu arasında ilişkilendirme yapmaktadır. Önemli oranda ağırlığı olan lisans derecesinde eğitim alan grubun (% 89,4) metafor tercihi olarak en çok (% 23,68) “kültür merkezi” seçeneğine yöneldikleri izlenmiştir. Bu tercihi her ikisi de eşit oranlarla (% 13,16) “güneş” ve “alışveriş merkezi” izlemektedir.

Katılımcıların eğitim dereceleri ile kütüphane kavramına ilişkin metaforik algıları karşılaştırıldığında elde edilen sonuç, önceki bulgulara benzer sonuçları vermektedir. Kütüphane yöneticilerinin çoğunluğu eğitim derecelerine bağlı olmaksızın kütüphaneyi kültürel iletişim ve etkinliklerin gerçekleştiği, kültürel misyonu öncelikli bir ortam olarak görmek istemektedir. Bunu eşit oranlarla izleyen “güneş” ve “alışveriş merkezi” metaforlarından “güneş”; kütüphane yöneticilerinin kütüphaneler tarafından herkesin eşit oranda hizmet alarak aydınlanması özlemini yansıtmaktadır. “Alışveriş merkezi” metaforunu gerekçelendiren açıklamalar ise daha önce de vurgulandığı gibi şöyledir:

146

- Halk kütüphanelerinin çoklu hizmete sahip olması
- Kitap ödünç verme dışında işlevleri
- Her kullanıcının kendi ihtiyacı olanı alması
- İstenilen her türlü bilgiye özgürce ve istenilen zamanda erişilebilmesi

Yöneticilerin Yaş Grupları Çerçevesinde Kendi Kurumlarına ve İdeal Kütüphane Algılarına İlişkin Dağılım:

20-30 YAŞ GRUBU	
BENİM KÜTÜPHANEM	İDEALİ NASIL OLMALI?
İŞLETME	ALIŞVERİŞ MERKEZİ
ARAMA MOTORU	METROPOL
ETÜT SINIFI	KÜLTÜR MERKEZİ
ARAMA MOTORU	EVREN
ETÜT MERKEZLERİNE	KÜLTÜR MERKEZİ
İŞLETME	KÜLTÜR MERKEZİ
HAVUZ	AÇIK BÜFE SERVİS

30-40 YAŞ GRUBU	
BENİM KÜTÜPHANEM	İDEALİ NASIL OLMALI?
İŞLETME	SÜPERMARKET
ALIŞVERİŞ MERKEZİ	ALIŞVERİŞ MERKEZİ
KÖPRÜ	EV
AĞAÇ	KÖPRÜ
GÜNEŞ	İSTASYON
AKILLI TELEFON	İNTERNET

40-50 YAŞ GRUBU	
BENİM KÜTÜPHANEM	İDEALİ NASIL OLMALI?
KÜLTÜR MERKEZİ	KÜLTÜR MERKEZİ
AKILLI TELEFON	OKUL
KÜLTÜR MERKEZİ	OKUL
AKILLI TELEFON	ANAHTAR
GÜNEŞ	İŞLETME
ARAMA MOTORU	ARAMA MOTORU
KÜLTÜR MERKEZİ	KÜLTÜR MERKEZİ
GÜNEŞ	GÜNEŞ
KÜLTÜR MERKEZİ	ARAMA MOTORU, REKREASYON
GÜNEŞ	ANAHTAR
ARAMA MOTORU	ARAMA MOTORU
ALIŞVERİŞ MERKEZİ	KÜLTÜR MERKEZİ
REKREASYON MERKEZİ	REKREASYON MERKEZİ
KÜLTÜR MERKEZİ	KÜLTÜR MERKEZİ
GÜNEŞ	KİLER
GÖKKUŞAĞI	ÇALIŞMA SALONU
EVREN	KİLER

50-60 YAŞ GRUBU	
BENİM KÜTÜPHANEM	İDEALİ NASIL OLMALI?
KİLER	KÖY
AĞAÇ	AÇIK BÜFE SERVİS
KÜLTÜR MERKEZİ	KÜLTÜR MERKEZİ
KÜLTÜR MERKEZİ	KÜLTÜR MERKEZİ
ALIŞVERİŞ MERKEZİ	AÇIK BÜFE SERVİS
ALIŞVERİŞ MERKEZİ	AÇIK BÜFE SERVİS
AÇIK BÜFE SERVİS	AÇIK BÜFE SERVİS
GÜNEŞ	KÜLTÜR MERKEZİ

Yukarıdaki bulguların dikkate değer biçimde işaret ettiği sonuç; katılımcıların ilerleyen yaşlarıyla beraber zihinlerindeki ideal kütüphane kavramı ile yöneticiliklerini yaptıkları kütüphaneyi örtüşürmeleridir. Bu bağlamda tasarlanan metaforik algı, yine, daha çok “kültür merkezi” seçeneğidir.

Sonuç

Karşılaştırma ve aynı zamanda bir şeyi diğere dayanarak tanımlama; kimliklendirme sürecine işaret eden metafor ile “şeyler” için ortak olanı belirleyerek genel anlamı ortaya çıkarmak olasıdır. Bir başka deyişle, bir şey ile diğere arasındaki ilişkiyi/ilişkileri görebilme becerisi neredeyse zihnin; aklın bir tanımlamasıdır. Dolayısıyla metafor yolu ile düşünme bir zeka aracı olup belki de araçların en önemlisi sayılmaktadır (Hatcher, 1987: 80). Sosyal bilimlerde pek çok araştırmaya ışık tuttuğu için metaforların kullanılması sıklıkla tercih edilmektedir. Bu araştırmada da Türkiye’de halk kütüphaneleri yöneticilerinin yönettikleri kütüphane ile ideal kütüphane kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığı ile ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bunun için ülke çapında bir anket çalışması uygulanmış, çalışma evreni 81 il halk kütüphanesi olan araştırmada elde edilen 38 yanıt çerçeveyi oluşturmuş, ilişkili toplam 23 metafor belirlenmiştir.

Araştırmanın temelinin, yöneticilere yönlendirilen ve kendilerine uygun biçimde tamamlamaları istenen “yönetiminden sorumlu olduğum kütüphaneyie/a benzetiyorum, çünkü.....” ile “ideal kütüphaneyie/a benzetiyorum, çünkü.....” biçimlerindeki ifadeler belirlemektedir. Bu

ifadelerle elde edilen verilerden çıkarılan sonucun, halk kütüphanelerinin mevcut nitelikleri ve işlevlerinin kütüphane yöneticilerinin zihnindeki imajını ve bu kütüphanelere ilişkin olması arzulan durumu ortaya koyduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak en fazla tercih edilen metaforun “kültür merkezi” (% 27) olduğu ve bunu eşit oranlarda çoğunluğun seçtiği “güneş” (% 13,5) ve “alışveriş merkezi” (% 13,5) metaforlarının izlediği ortaya çıkmıştır. “Mesleki deneyim süresi” değişkeninin “kültür merkezi” metaforu seçimini biraz daha arttırdığı izlenirken ortaya çıkan bir başka sonuç oldukça anlamlı bulunmuştur: Yöneticilerin meslekte yılları arttıkça yalnız ideal kütüphaneye ilişkin değil aynı zamanda çalıştıkları kuruma ilişkin metaforu da aynı kavramla algılamaları söz konusudur. Bu durumda, halk kütüphanelerinin modern dünyanın benimsediği bir eğilimle kültürel işlevlerinin daha fazla önemle ele alındığı ve yöneticilerin bu işlevleri geliştirmek üzere daha çok çaba harcadığını; bu hedefe daha çok yaklaştıklarını söylemek olasıdır. “Kültür merkezi” metaforuna yakın biçimde anılan “güneş” ve “alışveriş merkezi” metaforları da esasen halk kütüphanelerinin hem kültürel yönü ile örtüşmekte hem de geleneksel, pasif ve “materyal” odaklı anlayışın geride bırakıldığına işaret etmektedir. Bu metaforların, anılan anlayışın yerini daha aktif, dinamik “kullanıcı” odaklı anlayışın aldığına ilişkin yapıcı betimlemeler olduğu düşünülmektedir. Anket katılımcılarının kendi sözcükleri ile ifade ettiği “güneş” metaforuna ilişkin açıklamalar da bunu gösterir. Katılımcılar, güneş ışığının bulunduğu bir ortamı eşit ışık dalgaları yayarak aydınlatması gibi kütüphanelerin de kişileri eşit biçimde aydınlatması misyonuna dikkati çekmişlerdir. Burada ayırım gözetmeden herkese eşit hizmet götürülmesi, ayrıca farklılıklara ve küresel dünyanın gerçeği olan çok-kültürlü gruplara uygun hizmetlerin tasarlanması kütüphanelerin modern ve öngörülü konumunun altını çizdiği gibi, kullanıcının, materyal ve hizmetlerin önüne çıkarıldığı insani yaklaşımı da sergiler. Benzeri biçimde “güneş” ile eşit oranda anılan “alışveriş merkezi” metaforu ise dayandırıldığı “çoklu hizmete sahip olması”, “kitap ödünç verme dışında işlevleri”, “her kullanıcının kendi ihtiyacı olanı alması”, “istenilen her türlü bilgiye özgürce ve istenilen zamanda erişilebilmesi” nitelikleri ile yine halk kütüphanelerinin kullanıcı odaklı artan işlevlerine vurgu yapıldığını çağrıştırmaktadır. Ayrıca, toplam 38 halk kütüphanesi yöneticisinin yanıtlarına dayanan bu araştırmada, katılımcıların ilişkili disiplin alanının “Bilgi ve Belge Yönetimi” biçimindeki başlığına ilişkin yaklaşımı da öğrenilmek istenmiştir. Güncel olarak kullanılan bu başlık yerine zaman zaman geçmişte kullanılanlar da dahil Kütüphanecilik, Bilgi Bilim Uzmanlığı, Bilgi Profesyonelliği, Bilgi Yönetimi gibi başlıklar da kullanılmaktadır. Ankete yanıt verenlerin % 47 oranındaki çoğunluğu kullanılmakta olan “Bilgi ve Belge Yönetimi” adlandırmasını uygun

bulmuştur. Bununla beraber, % 34 gibi önemli bir oranda grubun (geçmişte kullanılan) “Kütüphanecilik” biçimindeki tercihi de bu anlamda tam bir kararlılığın sergilenmediğini göstermektedir. Çalışmanın temel konusu olmadığı için gerekçeleri bilinmeyen bu kararsızlığın sorgulanmasına ve belki de alan adının yeniden gözden geçirilerek, en doğru kavramı belirlemeye ilişkin ayrıntılı çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aabø, S. (2011). “The value of publiclibraries: a socio-economicanalysis”. In Belotti, M. (Ed.). *Versoun’ economia della biblioteca: Finanziamenti, programmazione evalorizzazione in tempo dicrisi*, Editrice Bibliografica, Milano, pp. 169-176. (Çevrimiçi adres): <http://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/804033post.pdf>
- Arslan, M. M. /Bayrakçı, M. (2006). “Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi”, *Millî Eğitim*, (Cilt:35, Sayı:171): 100-108.
- Eraslan, L. (2011). Sosyolojik metaforlar. *Akademik Bakış Dergisi*, (Cilt: 27), 1-22.
- Giesecke, J.(2011). “Finding the Right Metaphor: Restructuring, Realigning, and Repackaging Today’s Research Libraries”, Faculty Publications, UNL Libraries. Paper 253. <http://digitalcommons.unl.edu/libraryscience/253>
- Güveli, E. / İpek, A. S. / Atasoy, E. / Güveli, H. (2011). “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Matematik Kavramına Yönelik Metafor Algıları”, *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, (Cilt: 2, Sayı:2), 140-159.
- Hatcher, J. (1987). *The purpose of physical reality*. Wilmette, IL: Baha’i Publishing.
- Lakoff, G. / Johnson, M. (1980). *Metaphors we lived by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. / Johnson, M. (2005). *Metaforlar (Hayat, Anlam ve Dil)*, çeviren: Gökhan Yavuz Demir, İstanbul:Paradigma Yayınları.

- Levine, P. M. (2005). "Metaphors and images of classrooms", Kappa Delta Pi Record , (Cilt:41, Sayı:4), 172-175.
- Nardini, R. F. (2001). "A search for meaning: American library metaphors, 1876-1926", Library Quarterly, (Cilt:7, Sayı:2), 111-140.
- Palmquist, Ruth A. (2001). "Cognitive Style and Users' Metaphors For The Web : An Exploratory Study", Journal of Academic Librarianship, (Cilt:27, Sayı:1), 24-32.
- Srikantaiah, T. K. / Koenig, M. E. D. (2001). Knowledge Management for the Information Professional, 2.ed., Medford, New Jersey: Thomas H. Hogan.
- Şaban, A. (2003). "Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler", Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, (Cilt:7, Sayı:2),281-326.
- TDK. (t.y.). *Güncel Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu (Çevrimiçi adres) http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.559bbb019bccd8.57477243
- Wickman, S.A. / Daniels, M.H. / White, L.J. / Fesmire, S.A. (1999). A 'primer' in conceptual metaphor for counselors. Journal of Counseling and Development, 77, 389-394.
- Yalçın, M. / Erginer, A. (2012). İlköğretim okullarında okul müdürüne ilişkin metaforik algılar. Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi.(Cilt:1, Sayı:2), 229-256.